

القرآن السبعة بالامصار زحهمم الله ليقرب عليكم تناوله و سهل عليكم حفظه و يخف عليكم در سه و يتضمن من الروايات و الطرق ما اشتهر و انتشر عندالتالين و صح و ثبت عندالمصدرين من الائمة المتقدمين». تا آنجا كه گفته است: «و اعتمدت في ذلك على الايجاز و الاختصار و ترك التطويل و التكرار و قربت الالفاظ و هذبت التراجم و نهبت على الشئى بما يؤدى عل حقيقة من غير استغراق لكى يوصل الى ذلك فى يسرو تحفظ فى قرب و ذكرت عن كل واحد من القرآء روايتين فذكرت عن نافع رواية قالون و ورش». تا آنجا كه آورده است: «فاذا اختلفت عنهم ذكرت الراوى باسمه و اضربت عن اسم الامام و اذا اتفقت اذكرت الامام باسمه و اذا اتفق نافع و ابن كثير قلت قرأ الحرمان و اذا اتفق عاصم و حمزه و كسائى قلت قرأ الكوفيون».

آغاز: الحمد لله المتفرد بالدوام المتطول بالانعام خالق الخلق بقدرته ...

انجام: و اسقطت الف الوصل التى فى اول اسم الله عزوجل فى جميع ذلك استغناء عنها، فاعلم ذلك موقفا لطريق الحق و منهاج الصواب و بالله التوفيق.

چاپ: در اسلام آباد هند و استانبول، مطبعة الدولة، ۲۴۰ص، ۱۹۳۰م؛ بغداد، مكتب المثنى، ۱۹۶۵م

[معجم المطبوعات ۸۶۱؛ ربحانة الأدب ۷۱/۸؛ كشف الظنون: ۱۴۹۷/۲؛ هدية العارفين ۵۳۲/۵؛ ذخائر التراث العربى الاسلامى ۵۰/۸۱؛ فهرست خزانه تيموريه ج ۱-۲۲؛ فهرست مخطوطات دارالكتب الظاهرية (علوم قرآن) ص ۸۶؛ بروكلمان، ذيل ۷۱۹/۱؛ كشاف الفهارس ۲۸۱؛ زرکلى ۲۰۶/۴؛ الاوقاف العامة بغداد ۲۴/۱؛ الاوقاف العامة موصل ۲۲۶/۲ و ۳۱۴/۲ و ۱۵/۴؛ دنا ۶۹۱/۳ (۶۷ نسخه)]

شرح و حواشى:

- ۱- قرآء العين فى الفتح و الامالة بين اللفظين؛ ابن قاصح، على بن عثمان (۷۱۶-۸۰۱)
- ۲- تحبير التيسير؛ ابن جزرى، محمد بن محمد (۷۵۱-۸۳۳)
- ۳- تعليقات التيسير

۱. قم؛ مرعشى؛ شماره نسخه: ۵۱۹

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ، بی ک، تا: قرن ۶ (شاید)؛ جلد: مقوایی عطف تیماج قرمز، ۱۳۶ گ، ۱۳ سطر، اندازه: ۱۶/۵ × ۱۲/۵ سم [ف: ۲-۱۲۳]

۲. مشهد؛ رضوى؛ شماره نسخه: ۷۵۳۸

آغاز: برابر؛ انجام: واستدلوا على صحة ذلك بما حدثنا فارس بن احمد المقرئ قال حدثنا عبدالباقى.

خط: نسخ، بی ک، تا: شاید قرن ۶ (احتمالاً)؛ افتادگی: انجام؛ ۹۷ گ، ۱۷ سطر، اندازه: ۱۵ × ۱۰ سم [ف: ۶-۱۵۹]

۳. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۲۵

آغاز: برابر

ک: عبدالعزيز بن يعش تغلبى ربهى، تا: دهه اول ربيع الثانى ۶۰۵ق؛

طبرى، ثعلبى، مكى، واحدى، دامغانى، قشبرى، و ديگران.
آغاز: يا رب أنت المستعان الكافي xx الواحد الفرد الرحيم الشافي / الخالق المصور القدير xx العالم الميسر الخبير
انجام: خير البرايا سيد الانام xx خاتم رسل الملك العلام / و آله و صحبه الموفين xx و عمنابالفضل اجمعين
چاپ: مطبوعات محمدابى زید، چاپ سنگى، ۱۶۷ص، ۱۳۱۰ق؛ مصر، بی ناشر، ۱۳۱۰ق. ۱۸۹۳/۱م، وزيرى، ۱۶۷ص
[دنا ۴۹۱/۳ (۱ نسخه)؛ ظاهره علوم قرآن ۱۹۶/۳؛ مكتبة الاسد ۱۷۸/۴]

۱. قم؛ مرعشى؛ شماره نسخه: ۲۱۴۹

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ معرب، ک: محمد بن احمد بن صفى بن قاسم بن عبدالرحمن صوفى مشهور به ابن الغزولى، تا: ۲۳ ربيع الاول ۷۵۹ق، جا: قاهره خانقاه ركنيه؛ تملكه: محمد بن عيسى مؤذن جامع جديد صالحيه دمشق، عبدالباسط مغربى، محمد امين بن عثمان بن صالح بهادلى به تاريخ ۹۹۵، محمد بن ابراهيم دكدكچى؛ ۱۱۲ گ، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۸/۵ × ۲۶ سم [ف: ۶-۱۵۷]

۲. تهران؛ شورا؛ شماره نسخه: ۸۲۶۲/۲۳

آغاز: برابر؛ انجام: و بعد فاستعصم معناه امتنع

خط: نسخ، ک: احمد و قار شيرازى، تا: ۱۲۹۷ق؛ جلد: تیماج قرمز، ۱۳ گ (۱۹۵-پ-۲۰۷)، ۲۶ سطر، اندازه: ۳۵ × ۲۱ سم [ف: ۲-۲۷/۴۱]

۳. تهران؛ شورا؛ شماره نسخه: ۱۰۵۸۲/۳

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ، بی ک، بی تا؛ محشى؛ جلد: تیماج زرشكى، ۱۱۶ص (۶۶-۱۸۱)، اندازه: ۱۳ × ۱۰ سم [ف: ۱-۳۳/۱۱۳]

● التيسير فى القراءآت السبع = التيسير لحفظ مذاهب

القرآء السبعة فى القراءآت / قرائت / عربى

at-taysir fi-l qirā'āt-is sab' = at-taysir li-ḥifẓ-i maḍāhib-il qurrā'-is sab'a fi-l qirā'āt

دانى، عثمان بن سعيد، ۳۷۱ - ۴۴۴ قمرى

dānī, 'osmān ibn-e sa'īd (982 - 1053)

از مؤلف در خواست تأليف كتاب مختصرى در مذاهب قراء سبعة شده تا حفظ آن آسان و متضمن روايات و طرق مشهور و منتشر نشده نزد تلاوت کنندگان باشد. در اجابت به آن كتاب حاضر به رشته تأليف درآمده و در آن انواع قراءآت قاريان سبعة و اختلافات آنها مورد بحث گرفته و از هر يك از قاريان دو روايت ذكر شده است. در ابتداى كتاب ابوابى است در ذكر قراء سبعة و نام اشخاصى كه از آنها قرائات روايت شده است و كيفيت تلفظ به استعاذه و بسملة و بيان قواعد ديگر و پس از آن از ابتداى قرآن اختلاف قاريان بيان مى شود. (حبيب الله عظيمى) در ديباچه كتاب را چنين توصيف نموده است: «فانكم سألتومنى احسن الله ارشادكم ان اصنف لكم كتابا مختصرا فى مذهب

فهرستگان: نسخه های خطی ایران (فخا)؛؛ جلد نهم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276247

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۳۹۱/۲۰۱۲

قم؛ مرکز احیاء؛ شماره نسخه: ۱۱۳۳
 آغاز: مردم حقیقت چیز را نمی داند زیرا کی مبدا معرفت او بر چیزها را
 نسخه اصل: کتابخانه توینگن - برلین ۳۳۶۴؛ خط: نسخ، کاتب =
 مؤلف، بی تا؛ افتادگی: آغاز و انجام؛ خط خوردگی دارد؛
 ۳۰۴ص [عکسی ف: ۳-۴۱۵]
 تهران؛ مینوی؛ شماره نسخه: ۳۶بخش ۲
 همان نسخه بالا [ف: ۶۹]

● تعلیقات تهذیب الوصول / اصول فقه / عربی

ta'liqāt-u tahdīb-il wuṣūl
 شفتی بیدآبادی، محمد باقر بن محمد نقی، ۱۱۷۵؟ -
 ۱۲۶۰ قمری
 šaftī bīd-ābādī, mohammad bāqer ebn-e mohammad
 naqī (1762 - 1844)
 وابسته به: تهذیب الوصول الی علم الاصول = تهذیب طریق
 الوصول = تهذیب الاصول؛ علامه حلی، حسن بن یوسف (۶۴۸-
 ۷۲۶)

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۸۴۴۹
 برگ اول نسخه به خط مهدی بن ابوذر نراقی - پدر ملا احمد -
 است؛ بی کا، تا: قرن ۱۲ [د.ث. مجلس]

● تعلیقات التیسیر / تجوید / عربی

ta'liqāt-ut taysīr
 وابسته به: التیسیر فی القراءات السبع = التیسیر لحفظ مذاهب القراء
 السبعة فی القراءات؛ دانی، عثمان بن سعید (۳۷۱-۴۴۴)
 توضیحات و اضافاتی است بر مطالب رساله التیسیر ابو عمرو
 دانی و نویسنده تعلیقات در چند جا از استاد خویش یاد می کند.
 در این تعلیقات دو دائره ترسیم شده، یکی دائره تشخیص
 استعاذه و دیگری دائره تشخیص ۵۴ وجه قانون در همزه.
 [دنا ۵۵/۳]

تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۹۲۰/۲-طباطبائی
 آغاز: ذکر الاستعاذه ... اللفظ المختار فيها لكل القراء ... فهذه
 سبعة اوجه تقرأ فی المجموع ... و فی الافراد یكتفی لنافع ... و ابی
 بكر باللفظ المشهور **انجام**: (در ص ۳۳۵): هکذا اختار الاستاد
 قدس الله سره و للبزی اربعة عشر وجها ... و فی ثلثة اوجه ابن عامر
 من قالون

قسمتی از این تعلیقات بر ۳ صفحه ۳۳۳ و ۳۳۴ و ۳۳۵ اواخر دفتر
 نوشته شده و شاید در صحافی جابه جا شده است؛ خط: نسخ،
 بی کا، تا: قرن ۱۰؛ کاغذ: بغدادی، جلد: مقوایی چرکین عطف
 چرمی قرمز، ۶ص (۵۹-۶۴)، ۱۱ سطر، اندازه: ۲۱×۱۴/۵ سم [ف:

وابسته به: شرح تجرید الاعتقاد = شرح تجرید العقاید = شرح
 جدید تجرید = شرح تجرید الکلام = شرح التجرید؛ قوشچی،
 علی بن محمد (-۸۷۹)
 [دنا ۵۴/۳]

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۲۱۴۵/۱۹

آغاز: قال الشارح و بعد تمهید تلك المقدمات الخ قال امحشى
 اعلم؛ **انجام**: موجود: ای لا یتحقق فی الخارج بدونه
 کا: اسماعیل بن حاجی محمد کریم شیرازی، تا: ۱۲۱۶ق، جا:
 سجاس؛ ۶ برگ حل شبهه مشهور به جذر اصم ناقص ضمیمه
 می باشد؛ جلد: تیماج [ف: ۱۰-۲۲۴]

● تعلیقات بهجة المرضیة / نحو / عربی

ta'liqāt-u bahjat-il marḍīyya
 وابسته به: البهجة المرضیة فی شرح الالفیة = شرح الفیة ابن مالک
 = شرح الخلاصة فی النحو؛ سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر
 (۸۴۹-۹۱۱)
 تعلیقه ای است ناقص ولی مفید بر چند ورق از اوایل شرح
 موسوم به بهجة المرضیة بر الفیة ابن مالک.
 [دنا ۵۴/۳]

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۰۸۱۱

آغاز: بسمله قوله بسم الله الرحمن الرحيم البا اما للمصاحبة و هی
 التي یصلح فی موضعها؛ **انجام**: علی مقدر قبلها و التقدير ان لم
 یضف و ان اضيف.

خط: نستعلیق شکسته، بی کا، تا: قرن ۱۳؛ به دنبال آن مباحث و
 مطالب مشروحه زیر است و هیچ کدام از آنها کامل و تمام نیست:
 ۱. بحثی در باب اضافه اسم به الله مطابق رأی معتزله و اشاعره در
 یک صفحه، ۲. بابی منقول از شرح تصریح خالد ازهری در
 خصوص ماهیت کلام و شرح ماهیت موجبات تألیف کلام، ۳.
 قصیده یزید بن معاویه به خط نستعلیق خوش با ترجمه کلمات
 بفارسی در یک ورق به مطلع: اراک طرویا داشجا و ترنم، ۴. شرح
 و حواشی بر تلخیص در دوازده ورق؛ محشی، مجدول مذهب،
 کمند کشی شده؛ واقف: حاج آقا محمد ایرانی مجرد، بهمین
 ۱۳۵۰؛ کاغذ: فستقی و حنایی، جلد: مقوا، ۳۵گ، مختلف السطر
 (۱۶/۵×۹/۲)، اندازه: ۲۱/۵×۱۵/۵ سم [ف: ۱۲-۵۴]

● التعلیقات (ترجمه) / فلسفه / فارسی

at-ta'liqāt (t.)
 وابسته به: التعلیقات؛ ابن سینا، حسین بن عبدالله (۳۷۰-۴۲۸)
 ترجمه ای است قدیمی و نیکو بر مطالب و فصولی در حکمت
 طبیعی منسوب به ابن سینا.
 [دنا ۵۳/۳؛ فهرستواره منزوی ۱۰۰/۶]

فهرستگان نسخه های خطی ایران (فنا)؛ جلد هشتم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان

DIA 276246

اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳

حز الامانی < استبصار الاخبار

حز الامان من فتن الزمان (منتخب) / علوم غریبه /

فارسی

حز الامانی و وجه التهانى = قصيدة الشاطبية / شعر،

herz-ol amān men fetan-ez zamān (mn.)

تجوید / عربی

وابسته به: *حز الامان من فتن الزمان*؛ فخرالدین صفی، علی بن حسین (۸۶۸-۹۳۹)

hīrz-ul amānī wa wajh-ut tahānī = qaṣīdat-uṣ ṣāṭibīyya

شاطبی، قاسم بن فیره، ۵۳۸ - ۵۹۰ قمری

ṣāṭebī, qāsem ebn-e fire (1144 - 1195)

ظاهراً غیر همانند:

وابسته به: *التیسیر فی القراءات السبع* = *التیسیر لحفظ مذاهب القراء السبعة فی القراءات*؛ دانی، عثمان بن سعید (۳۷۱-۴۴۴)

۱. همدان؛ همراه؛ رضا؛ شماره نسخه: ۱۱/۶

قصیده‌ای است بسیار مهم و مشهور به «شاطبیه» در هزار و صد و هفتاد و سه بیت که کتاب «التیسیر» دانی را در آن به نظم در آورده و مورد توجه دانشمندان علم قرائت و تجوید واقع شده و بر آن شرح‌های فراوانی نوشته‌اند. ابن خلکان درباره این کتاب می‌گوید: تصور نمی‌کنم کسی در این اسلوب بر وی سبقت جسته باشد و مشتمل بر رموز عجیب و اشارات لطیفی است. عدد آیات آن را ابن خلکان که نزدیک‌ترین مؤلفین به عصر شاطبی است ۱۱۷۳ نوشته و صاحب کشف الظنون به ایشان اقتدا کرده ولی صاحب روضات عدد آنها را ۱۳۲۰ دانسته است.

در دوازده باب، در طی ۱۴ رساله به فارسی، مشتمل بر خواص حروف مقطعه قرآنی و اسماء حسنی ربانی ... از نغایس علوم خفیه؛ خط: نستعلیق، بی‌کا، بی‌تا؛ کاغذ: ترمه اصفهانی [ورث و همدان: ف: ۱۶۸۹]

۲. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۳۳۳۸/۱۴

آغاز: بدآت بيسم الله في النظم اولاً xx تبارك رحماناً رحيماً و موتلاً

آغاز: گویند اگر در وقتی که قمر در حمل ما ثور باشد ... نام طالب و مطلوب و مادرش بر آن بنویسد؛ **انجام**: و بعد هزار مرتبه بر حضرت رسول صلوات فرستد ... در آن شب به دیدن جمال منور حضرت ... مشرف شود، قد تمت.

گزیده‌ای است از کتاب *حز الامان من فتن الزمان* تألیف: صفی الدین علی بن حسین بیهقی کاشفی؛ خط: شکسته نستعلیق، بی‌کا، تا: قرن ۱۳؛ افزودگی‌هایی شامل چهار بیت شعر به تاریخ ۱۲۵۲ق و مطالبی در موضوع رساله به خط «محمد بن جمال مراغی به تاریخ ۱۲۷۱ هـ»؛ کاغذ: فرنگی آهارمهره، ۵گک (۲۲۶پ-۲۳۰پ)، سطور چلیپایی، اندازه: ۱۱×۱۶سم [ف: ۳۳-۵۸۹]

۳. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۷۱۲۱

در حاشیه رساله سعیدیه؛ بی‌کا، بی‌تا [د.ث. مجلس]

انجام: و تبدئی علی أصحابه نفحاتها xx بغير تناه زرنياً و قرنفلأ چاپ: قاهره، مطبعة مصطفى البابي الحلبي، ۲۰۹ص، ۱۳۴۷ق. [کشف الظنون ۶۴۶/۱ و ۶۴۹؛ ریحانة الأدب ۱۵۸۳؛ الذریعه ۳۱۲/۱۳ و ۶۴۶/۱؛ مشترک پاکستان، ۱۱۱/۱-۱۱۴؛ معجم المطبوعات ۱۰۹۲/۱؛ مکتبة امیرالمؤمنین ۴۳۲/۲؛ الاوقاف العامة بغداد ۲۵/۱ و ۲۶/۱ و ۱۴۵/۳ و ۱۵۷/۳]

شرح و حواشی:

۱- *الدرة الفريدة في شرح القصيدة*؛ همدانی، حسین بن ابی العز (-) (۶۴۳)

۲- *سراج القاری المبتدی در شرح قصیده شاطبی*؛ علیم الدین مصری (-) (۶۴۳)

۳- *فتح الوصید فی شرح القصید* = *شرح حز الامانی*؛ سخاوی، علی بن محمد (۵۵۸-۶۴۳)

۴- *کنز المعانی فی شرح حز الامانی* = *شرح حز الامانی*؛ موصلی، محمد بن احمد (-) (۶۵۶)

۵- *إبراز المعانی من حز الامانی* = *شرح حز الامانی*؛ ابوشامه، عبدالرحمن بن اسماعیل (۵۹۹-۶۶۵)

۶- *اللاکی الفريدة في شرح القصيدة الشاطبية*؛ فاسی، محمد بن حسن (۵۸۰-۶۷۲)

۷- *کاشف المعانی فی شرح حز الامانی*؛ حسینی گلستانه، عباد بن احمد (-) (۸-)

۸- *میرز المعانی فی شرح قصیده حز الامانی*؛ عمادی، محمد بن عمر (-) (۸-)

۹- *ترجمة الجريدة في شرح القصيدة* = *شرح حز الامانی*؛ قزوینی،

حز الامان و ذخائر الزمان / متفرقه / عربی

hīrz-ul amān wa zaxā'ir-uz zamān

خوئی، علی بن محمد علی، ۱۴ قمری

xū'ī, 'alī ebn-e mohammad 'alī (- 20c)

تاریخ تألیف: ۱۳۰۹ق

مطالب نفیس تفسیری و روایی و نکات ادبیه و تاریخی و اخلاقی و ... را به صورت کشکول در این کتاب تحت عنوان «فایده، فایده» جمع آوری کرده است.

۱. خوی؛ نمازی؛ شماره نسخه: ۲۶۸/۴

آغاز: الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والجنة للموحدين و النار للملحدین ... اما بعد قال فی المجمع فی الحديث العقل خط: نسخ تحریری، بی‌کا، تا: ۱۳۰۹ق، جلد: تیماج قهوه‌ای، اندازه: ۱۷×۲۲سم [ف: ۱۳۶]

۲. تهران؛ ملی؛ شماره نسخه: ۱۸۱۹۴

بی‌کا، بی‌تا؛ انتقالی از کتابخانه پهلوی - مجموعه نوازی؛ ۵۷گک، اندازه: ۲۰/۲×۱۴/۵سم [رایانه]

فهرستگان نسخه های خطی ایران (نخا)؛ جلد دوازدهم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران

DIA 276250

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۳۹۱/۲۰۱۲